

23. Charakteristika kapitalismu druhé poloviny 19. století a počátku 20. století a vznik ohnisek napětí před 1. světovou válkou

Kapitalismus:

1870 – 1914 → v těchto letech proběhla velká změna životních podmínek, hlavně v Evropě, Severní Americe a v Japonsku

- rychlý hospodářský růst
- sociální proměna
- mnoho nových vynálezů
- velké zásahy do přírody a jejího nerostného bohatství

ℒ za těmito změnami stál nový politický a sociální systém = KAPITALISMUS

Kapitalismus je založen na:

- osobní a hospodářské svobodě
- vzájemném působení nabídky a poptávky
- obyvatelstvo je pouze pod správním dohledem státu
- hospodářskou činnost ovládl soutěživý duch a hon za co největším ziskem
- vznik bankovních domů a akciových společností
- ℒ vznik další vývojové fáze kapitalismu = MONOPOLNÍ KAPITALISMUS/ IMPERIALISMUS/ 2. PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE

2. Průmyslová revoluce:

- technicko – vědecká
- změna ve výrobě železa a oceli = rozvoj navazujících odvětví (strojírenský průmysl, stavebnictví, doprava, zbrojní průmysl)
- využívání nových zdrojů energie (nafta, plyn, elektřina)
- vynález spalovacího motoru = rozvoj dopravy
- žárovka (Edison), oblouková lampa (Křižík), telefon (Bell) bezdrátové spojení (Marconi)
- zavedení pásové výroby (urychlení a zjednodušení)
 - ℒ krachují malé firmy nebo jsou pohlceny velkou firmou
 - ℒ průmysl se začíná koncentrovat do velkých podniků = vznik MONOPOLŮ

Monopoly:

- vydělávají velké peníze a ukládají je v bankách
 - ℒ banky s penězi hospodaří → z čehož je další zisk = FINANČNÍ KAPITÁL
- rovnice: průmyslový zisk + bankovní zisk = finanční kapitál

Vývoz finančního kapitálu:

- Bohaté firmy, za účelem zvýšení zisku, zakládaly FILIÁLKY (= pobočky) v zaostalejších zemích, kde byla levnější pracovní síla a zároveň odbytiště surovin.

ℒ firmy tak pronikají do zámoří a vznikají tak koloniální říše impéria = IMPERIALISMUS

Hospodářské rozdělení světa:

Většinu hospodářského světa si rozdělila Francie a Velká Británie, protože tyto dvě mocnosti, jako první vstoupily do monopolní fáze kapitalismu.

ℒ VB měla DOMÍNIA (větší míra nezávislosti, žije zde více Britů, než původních obyvatel = Austrálie, Nový Zéland, Kanada), KOLONIE (menší nezávislost, žije zde původní obyvatelstvo = Indie, Afrika)

Vznik ohnisek před 1. světovou válkou

1) Francouzsko – Německé nepřátelství

→ napětí mezi těmito státy panovalo už od středověku

→ jedním z hlavních důvodů nepřátelství byla Francouzská ztráta Alsaska a Lotrinska

ℒ Francie o ně přišla v důsledku Francouzsko – Pruské války = 3. sjednocovací

(bitva u Sedanu 1871) + museli Německu platit reparace

→ na straně Německa se v této době rodí SCHLIEFENŮV PLÁN = plán na dobytí Francie přes státy Beneluxu (byl použit v 1. i 2. světové válce)

2) Vznik dvou mocenských bloků

• TROJSPOLEK

→ Německo hledalo spojence

→ 1879 se spojuje s Rakousko – Uherskem = vzniká DVOJSPOLEK (podpora a spolupráce ve všech oblastech)

→ Rakousko si uvědomuje své podřízené postavení, ale vydobylo si, že nebude útočit na Francii, pouze pokud by Francie napadla Německo, pak Rakousko zaútočí.

→ 1882 se ke spolku přidává Itálie a vzniká TROJSPOLEK

→ trojdomova je ale nestabilní, protože:

a) je složena z nevyspělých států závislých na vyspělém Německu

b) mezi Rakouskem a Itálií jsou politické a národnostní spory
→ zejména kvůli oblastem Terstu a Istrii, které patří Rakousku, ale žije zde více Italů

→ Itálie nakonec vystupuje z trojspolku a stává se neutrálním státem, následně se ale přidává ke straně DOHODY

→ místo Itálie ve spolku zaujímá roku 1914 Osmanská říše

• TROJDOHODA

- 1904 se spojila Velká Británie a Francie pomocí SRDEČNÉ DOHODY
 - ↳ VB se obávala německého zbrojení a Francie hledala spojení proti silnému Německu
- 1907 se k dohodě přidává Rusko (na přání Francie, která s ním má dobré vztahy)
 - = vzniká TROJDOHODA

3) Německé zbrojení

- armáda je základem státu
- Německo klade důraz na posilování a obnovování zbrojařského průmyslu (rychlý rozvoj a nové technologie)
- mají silnou pozemní armádu
- císař Vilém II. vidí ale handicap v boji na moři → chce z Německa udělat námořní velmoc a dohnat tak VB
- začínají stavět válečné lodě a budovat silnou flotilu

4) Kolonialismus/ Moderní přerozdělování světa

• Boj o Balkánský poloostrov

- 1877 konflikt mezi Ruskem a Tureckem
- Rusko mělo opět zájem o Bospor a Dardanely a tak porušilo Pařížskou smlouvu z roku 1856 (= mírová smlouva ukončující Krymskou válku)
- Rusko mělo převahu, ale Osmanům přišla na pomoc VB a Francie a Rusové se stáhli
 - ↳ po Rusko – Turecké válce (1877) se konal BERLÍNSKÝ KONGRES 1878

Berlínský kongres:

- řešila se zde situace na Balkáně po rusko – turecké válce
- Osmanská říše musela uznat nezávislost Bulharska, Rumunska, Černé Hory a Srbska
- Rusko si mohlo nechat asijské državy
- vznik Bosny a Hercegoviny, která je ale pod vlivem Rakousko – Uherska
 - ↳ 1908 anexe Bosny a Hercegoviny = připojení B a H k Rakouské monarchii → to posílilo anarchická hnutí, protože se slovanské národy obávaly Rakousko – Uherska

a) První Balkánská válka (1912 – 1913)

- Bulharsko, Srbsko, Černá Hora a Řecko se spojili proti Osmanské říši a osvobodili Makedonii a Thrákii
- územní zisky si rozdělili mezi sebe
- 1912 vzniká Albánie

b) Druhá Balkánská válka (1913)

- Srbsko, Černá Hora a Řecko se spojili proto Bulharsku
- Bulharsko přichází o územní zisky z první balkánské války
- na Balkáně přetrvává napětí

c) Vyhrocení situace roku 1914 zastřelením následníka rakouského trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu.

- **Afrika**

- kolonizována převážně Velkou Británií a Francií
 - ↳ měli spolu několik sporů → Fašodská krize, která byla nakonec vyřešena a potvrzena Srdečnou dohodou a spory tak byly ukončeny
 - své zájmy mělo v Africe i Německé císařství

- **Búrská válka**

- Búrové byli potomci Nizozemských přistěhovalců (založili Kapsko už v 17. stol.)
- v 18. století do této oblasti přišli Britové a vytlačili Búry do vnitrozemí (zde si Búrové založili dva státy: Transvaal a Oranžsko)
- koncem 19. století chtěli Britové spojit své africké kolonie od severu k jihu (na búrském území zásoby zlata a diamantů) = dobré důvody k útoku
- 1899 vypuká válka mezi Brity a Búry (Búrové = válka partizánského typu)
- 1902 kapitulace búrských států, je jim ale přislíbena částečná samospráva
- 1910 vznik Jihoafrické unie se statusem britského dominia

- **Dálný východ**

- Rusko – Japonská válka (1904-1905)
- Japonsko se cítilo ohroženo ruskou expanzí ve východní Asii
- rozbuškou pro vypuknutí války byl ruský záměr vést transsibiřskou magistrálu přes Mandžusko do přístavu Port Arthur (RUS)
- Japonci nečekaně zaútočili na ruskou vojenskou základnu Port Arthur, kde byla umístěna ruská flotila
- 1905 proběhla do té doby největší bitva u Mukdenu, kde Rusové prohráli
- v květnu 1905 proběhla námořní bitva u Cušimy, kde byla ruská flotila poražena
- díky zapojení USA prezidenta Theodora Roosevelta byl v září uzavřen mír
- Rusko ztratilo Port Arthur, okolí Port Arthuru, část ostrova Sachalin, větší část Mandžuska a Korejský poloostrov